

CARL JONAS LOVE ALMQVIST

Det går an

(1839)

5

FEMTE KAPITLET

Mycket, mycket blir nog övrigt ändå, som vi få tacka varann hjärtligt före, menar jag: och som inga pengar kunna gälda.

10 Om morgonen knackade det näpet på dörren. Albert for upp i sin stol: även en liten rörelse förmärktes där borta på täcket. Den i låset utanföre kvarglömda nyckeln vreds helt vackert om, dörren gick upp och in trädde Annette med en kaffebricka.

15 "Förlåt, sötaste herrskap, att jag dröjt med kaffet!" sade hon, talför och beskäftig, såsom det stundom händer uppasserskor i småstäder att vara. "Herrn är redan uppe, ser jag? förlåt! jag vet, att annars resande helst dricka på sängen: men Gud vet huru det kom sig i dag, klockan är
20 redan halv sju; de myckna baronerna höllo oss länge i sväng i går afse, innan allt vart skräpat till lags som de ville hava det. Gud låte det nu smaka och vara klart!"

Sara höjde huvudet och satte sig emot kudden.
Annette gick fram till sängen, neg och bjöd, och vände den
25 sidan av skorpkorgen, där den skönaste skorpan låg och lyste, fram åt "s'ta frun" att taga.

Albert hade emellertid dragit på sig stövlarna. En knappt märkbar nick ifrån Saras huvud utgjorde ett tyst god morgon. Detta lilla sken ifrån hennes nyvaknade glada
30 ansikte var för honom en uppfriskande morgonrodnad.

Han tyckte sig bliva varse, att hon vinkade honom; han gick fram och satte sig på den breda sängkanten, varigenom den under natten obegagnade delen av bädden nedtöjdes. Annette bjöd nu honom sitt kaffe. Han tog och
 5 det smakade.

”Befaller herrskapet mer?” frågade hon beställsamt i dörren. Varför icke, sade Albert. Hon gick ut.

Efter en stunds förlägenhet anmärkte han: ”bästa Sara, jag inser huru du med rätta förargas över de falska
 10 titlar, folket ger dig och mig; men under resan besparas oss många ledsamma uttydningar och dumheter, om detta får hava sig så som det en gång tagit sig före att begynna – eller – ”

Jag har insett detsamma, svarade hon, och förargas
 15 icke. Jag skulle för ingen del hava velat utsprida en osanning, men då den gjort sig själv, så – och – Albert, jag är mycket glad, att du nyss icke missförstod mig, eller misstyckte, då jag vinkade dig att komma hit och sitta ned den där delen av sängen – det är en förskräckligt bred och
 20 rar säng det här, jag har sovit som en drottning – men jag ville icke flickan skulle märka, att den där delen varit obrukad: hon skulle därigenom fått underliga tankar om oss.

Albert tog på sig sin rock, nalkades dörren och
 25 sade: ”jag skall gå ned och se efter, att de spänna före.”

Han gjorde så. De beställda hästarna hade ankommit; också en parvagn, hö och halm hela bottnen full, samt två sitsar, bestående av vanliga hårda bondstolar. ”Hon tycker ej om de här bondsakerna, hon, det har jag hört:
 30 gästgivaren måste låna mig en sits med dyna,” sade han för sig själv.

Han gick, och efter en stunds parlamentering fick han en sådan: den bands med nya grimskrift fast över framvagnen. "Men," tänkte Albert åter, "här mitt över axeln emellan framhjulen skakar det förbannat. Det är
 5 bättre, att bonden själv sitter där och kör, och vi sätta oss i eftersitsen mitt emellan axlarna, där. Annars är jag själv mest road av att köra och sitta längst fram; men Gud vet om hon blir glad åt att hava hästsvansarna så nära sig: nästan ända in på fötterna. I synnerhet då det bär utföre
 10 ock hästarna hålla igen, har man dem ända upp i knäet på sig. Sådant roar mig; men hon, tror jag säkert, muntras icke av så lantliga upptåg: jag skall gå upp och fråga var hon vill sitta."

Sergeantens artiga omtänksamhet gick här kanske
 15 ända till barnslighet. Emellertid hoppade han opp elastisk och glad uppför trappan, var vid dörren, låste upp och gick in. Sara stod redan på golvet, påklädd och färdig från topp till tå. Hatten var likväl ej ännu anlagd, och den sex kvarter långa hårflätan icke hopvirvlat i sina ringar, för att ligga
 20 ovanpå nacken till kamfäste.

"Nu riktigt god morgon!" sade hon. "Vi hava icke ännu hälsat på varann? jag har genom fönstret sett, att vagnen där på gården allt är framme. Men – tillade hon med en mild, helt sakta och litet svävande röst – du har farit bra
 25 illa för min skull i natt?"

I hennes gestalt, där hon stod på golvet, låg härvid ett uttryck av stor tacksamhet, förenad med nöjet av ett obegränsat förtroende till hans person: och till på köpet låg
 ändå i det uttrycket en ej så liten blandning av kvinnlig
 30 skämtsamhet.

Albert svarade intet. Men det var omöjligt för honom, att i detta ögonblick icke göra det han gjorde. Han tog henne i famn och kysste henne helt hastigt.

Sara Videbeck gick straxt därefter bort till deras
5 packning, att överse och betänka huru allt skulle läggas i vagnen för att fara väl. Då Albert stod i dörren för att gå efter bonden, vilken skulle nedbära sakerna, vinkade hon honom tillbaka och sade:

”Jag har överlagt något. Det är bäst att du ensam
10 skriver i dagboken under resan och likviderar skjutsen, ty skjutspojkarne kunna sällan addera, och de förarga mig så när jag skall räkna med dem, att jag mister humöret. Men se här min andel i skjutsen, beräknad härifrån och till Mariestad, ena hästen för mig, 24 skilling milen, 15 1/2 mil,
15 gör 7 rdr 36 sk.; vagnpengarna 46 1/2 sk.; ökad skjuts ifrån städerna Arboga och Örebro (flera städer få vi icke), och nattkvarter, alltihop tillsammans 11 rdr 6 sk. Se här: jag tror icke jag räknat rasande, ty jag är van och kan det. Räkna ändå över själv.”

20 Förödmjukad och med sänkt huvud svarade sergeanten intet, men höjde icke heller upp handen att emottaga de ur börsen framrullande silverpengarna.

”Bästa Albert,” inföll hon sorgset, ”kanske har jag misstagit mig, och du reser icke med så långt som till
25 Mariestad? Jag tyckte i går någongång, att du sade du skulle till Vadsbo härad och så långt ned som till Mariestad? Jag beräknade vår gemensamma skjuts dit: har jag haft orätt, så säg mig – ”

Icke därpå grubblade jag, svarade han. Men jag nekar
30 icke till, att det skulle hava roat mig, att få betala all den förbannade skjutsen ensam av mitt så länge, ty jag är icke

precist gäldstufärdig; och när jag till sluts icke längre fick åka i ditt sällskap, så kunde vi ju alltid då hava likviderat oss emellan sedan – och –

Sara såg på honom med stora ögon. ”Jaså?” sade hon till sluts och slog blicken åt sidan. ”Nej, Albert, var icke en sådan där pratmakare. Alla likvider efteråt bli svåra för folk, som tycka om varann. Du skulle bli lika förlägen då, som nu, att taga emot min andel; och jag skulle vara ännu förlägnare, ja, sitta som på nålar, för att till sluts kanske ej få giva den. Att stå i sådan där tacksamhet är olidligt.”

Min Gud, Sara, äro då ömsesidiga tjänster – är – ja – tacksamhet, människohjärtan emellan, en så olidlig känsla?

”Tacksamhet – Albert! (hennes ögon höjdes underbart härvid) det finns saker, som man aldrig kan avbördas: ljuv är tacksamheten då, och att stå i evig skuld till någon är ljuvt då. Men skjutspengar, och pengar för mat, och för hyra, och slarv, det må vem som vill stå i tacksamhet för, men icke jag. Nåja, det begrips, att om jag inga pengar hade, så fick jag hålla till godo och taga emot; skämmas, blygas och tacka: gråta och tacka. Men för att slippa det, ämnar jag låta bli att nånsin lättjas; och så länge möjligt är, tänker jag skaffa mig medel. Tala icke därom, tag pengarna här i handen, Albert! och var en karl – Ack, mycket, mycket blir nog övrigt ändå, som vi få tacka varann hjärtligt före, menar jag, och som inga pengar kunna gälda.”

Den tår, som härvid hängde glänsande på det yttersta av hennes långa, mörka ögonhår, föll likväl icke ned; den drog sig småningom åter in i ögat. Således, utan att det

vart gråt utav, ökades blott blickens sken, och den glimmade överjordiskt.

Albert började fatta, att det alls icke var lågt gjort, att emottaga de där pengarna. Han tog dem; ja, han gick till
5 och med så långt, att han helt noggrant, likasom fångna ur krämarhand, räknade dem. Han fann summan riktig, och bjöd till att yttra helt kallt och bastant: ”du har räknat rätt, Sara.”

Hon förstod den seger, han vann över sig, och
10 belönade honom med en egen slags nick: det visste jag, sade hon, men det skadar icke att två addera; det blir då alltid dess bättre gjort. Härmed tog hon sin långa fläta, ringlade den nätt under kammen i nacken, satte hatten på och nalkades dörren.

15 Sergeanten glömde fråga om sitsarnas läge. De kommo ned på gården och tillsade skjutsbonden att gå upp efter sakerna. Han gick och kom ned med det ena efter det andra, vilket allt Sara ordnade i den långa vagnen, under det att Albert gick in till gästgivaren, betalade och skrev i
20 dagboken.

”Pass skulle väl också ses,” yttrade värden, ”men för herrskapet kan det icke behövas.”

Ja bevars, se här, om det äskas. Albert vek upp sitt pass för hans ögon.

25 Han läste. ”Ser – Serg – ja, det är mycket bra. Frun står väl icke nämnd här, men det gör ingenting. Det är alltför bra.”

Ja, herr värd, inföll Albert, sanningen att säga, när jag tog ut mitt pass, ämnade jag resa bara ensam. Men det vet
30 herrn, att man ofta kan ändra tankar, och så tog jag henne

med efteråt; fast jag icke ville besvära polisen med att skriva nytt pass.

”Nå, det begrips; vad gör det också? Ordentligt folk, som reser anständigt och betalar, frågar man aldrig efter
5 pass. Lycklig resa, herr sergeant! jag hoppas herrskapet skall bli nöjt med hästarna. Det är mina egna.”

Jaså, herr gästgivare. Nå kanske jag då medsamma får erlägga skjutsen till Fellingsbro, så är det gjort.

”Nej, det behövs icke; men det kan också gå an;
10 drängen är supig.” Se här – fem fjärdingsväg – och se här litet över till – vart gick Annette? var så god och tag detta för hennes räkning.

”Tackar ödmjukast. Ett glas, herr sergeant, för min egen räkning, om jag får bjuda! så här på morgonkvisten
15 skadar det icke. Säg, skulle det ej gå an, att jag fick bjuda frun därute ett glas? jag har fin malaga.”

Jag räds att Sara icke vill ha, så här tidigt.

”Det måste tillvänjas, herr sergeant. Topp! jag slår vad att frun är ifrån Västergötland? ett förträffligt val, som herr
20 sergeanten gjort: jag vill nu önska, att bondvagnen är till lags och ej skakar för mycket; men när man ej har eget åkdon, får man nöjas. Jag är själv gift ifrån Västergötland, där finns det bästa folket. Jag är skam till sägandes släkt med en, som är släkt med själva Hörstadius. Jag har förr
25 en gång sett herr sergeanten: lång, vacker, ståtlig karl! och jag hoppas att ännu en gång få – på uppresan – mjuka tjänare – mjuka tjä – ”

Sergeanten kunde icke neka att dricka; men gästgivarens nästan faderliga huldhet och förtrolighet
30 stötte honom en smula, och påminde honom tydligt om hans egenskap av underofficer.

Utkommen på gården, såg han Sara redan sitta i vagnstolen. Värden kom efter med sitt glas på brickan. "Tillåt! tillåt!" myste han.

Men Sara vände bort huvudet och yttrade förtretligt, halvhögt: med sådant upptager jag icke tiden, i synnerhet icke om mornarna.

Albert kände en viss sveda, sade intet, men tog tömmarna jämte piskan, och satte sig upp. Han körde ut genom gästgivargårdsporten, och höll i sin tankspriddhet på att köra fast.

"Åh då! se nu, se nu – det här går icke an!" ropade hon.

Sergeanten förargades, emedan han berömde sig av att köra ganska väl. Han ryckte till hästarna med tömmarna, gav dem en pisksläng, och for av ut genom porten och sedan bort över Arbogagatorna fram till västra tullen, så att det rök om gatstenarna. Att vagnen härunder skakade och hoppade, kan man föreställa sig. Kör vackert, herre! erinrade drängen, som satt i stolen bakföre och reste sig till hälften. "Hut, lymmel, sitt ner och håll käften!" röt sergeanten.

Man var nu kommen på landsvägen, vilken jämn och ypperlig tillät en ganska hastig fart, utan att någon därav kunde finna sig stött. Drängen teg också och inslumrade, i synnerhet som det icke var hans egna hästar. Sara hade sutit småhåpen allt sedan porten, och en eller annan fruktande blick, kastad åt höger, utgjorde en spaning efter om Albert manne vore riktigt ond?

När sergeanten körde hästar, var han gärna så upptagen av detta nöje, att han icke såg eller hörde på annat. En halvtimme, eller hel, yttrades intet svenskt ord.

Sara sade en gång: ”det dammar!” Denna sanning var ovederlägglig och således icke vidare att behandla.

Sara sade efter en stund igen: ”det dammar förbålt! jag tror jag tar av mig hatten?”

5 Sergeanten hade emellertid tämligen återkommit till lynne, så att han väl icke svarade på det som sades, men dock frågade: vill du hellre sitta i efterstolen? jag ser på blacken där, att han ständigt slår dig med sin långa, oklippta svans på kängorna.

10 ”Det har jag intet emot, han dammar av dem.”

Nå, det är gott. Då bryr du dig kanske icke heller om att sitta i eftersitsen?

”Bredvid drängen? har du då här i framstolen icke rum att köra, nu som det är?”

15 Åjo; men drängen skulle kunna få sätta sig hit att köra, och vi satte oss bägge i efterstolen: där skulle det skaka mindre för dig, Sara.

”Jag kan icke säga, att det skakar just. Värre skakade det på Arboga gator.”

20 Men om du skulle taga av dig hatten för dammet, som du säger, vartill tjänade det? icke komme det att damma mindre för det?

”Nej, men en vit kambrickshatt, som dammas ned, måste genast tvättas: och det är besvär, ty han måste
25 tvättas i själva sjön med borste. Däremot en silkes-sjalett far dammet straxt av, bara man slår honom ett par slag över handen.”

Ja, om du vill byta om på huvudet, så skall jag genast stanna och vi stiga ur.

30 ”Eller om jag skulle taga upp paraplyn och hålla emot dammet?”

Dammet bär sig icke åt som regn – avbröt sergeanten – vilket blott faller ovanpå en paraply. Dammet stiger upp inunder och kommer en dessvärre kring huvudet; jag tycker ej om paraply i vackert väder.

5 Sara teg. Man åkte åter en kvart utan samtal. Men vid denna tidepunkt vaknade drängen och böstade så, att det liknade en revolution i bakre delen av vagnen.

”Vad ämnar han företaga sig med våra saker!” skrek Sara och vände om huvudet. Albert saktade hästarna och såg sig om: det var dock ej farligare, än att drängen vridit
10 sig om på den vänstra sidan, för att försöka en lur på den.

Men härigenom kom Albert tillbakas ifrån sin förstämning, skrattade åt den groteska ställning, Arboga-sovaren intagit under sin inböjda hatt, och sade: ”vet du,
15 Sara Videbeck, efter vi nu en gång stannat, så håller jag en smula: hästarna kunna flåsa ut, vi hava kört raskt: och då får du emellertid byta om för dammet allt vad du behagar.”

Han hoppade av, gick omkring åkdonet och gav sin reskamrat handen för att hjälpa henne ned. Hon ställde sig
20 upp, men letade länge efter fotfäste för sin blanka kängspets. Hjulnavet föreföll henne tjärligt att stiga på. Sergeanten tyckte hon letade för länge, varföre han släppte hennes hand och tog henne i stället hel och hållen, lyfte henne till marken och sade: ”nu skall du få se, att du
25 genom åkningen blivit ovan att stå?” Åh, jag mår rätt bra, och nog kan jag stå, tycker jag. Men visst kör du rätt fort, Albert, i synnerhet på – vet du, magistraten i Lidköping har gjort ett förbud för resande, att fara på fyren genom gatorna.

30 ”Det var en dum magistrat, Sara. Jag tör akta mig för att resa till Lidköping. Men uppriktigt, är du icke törstig i

detta hundsvotts-damm? Jag vet en liten källa här uppe i backen. Tycker du icke, att denna nejd är ganska vacker?”

Kallas det här en nejd? hava vi långt till Fellingsbro?

”Men har du då icke kärlek för vackra

5 landskapsstycken?”

Landskapsstycken? frågade hon och såg sig liknöjt omkring. De äro så sällan naturligt målade, Albert.

Mamma hade ett par landskapsstycken hängande där hemma, sedan pappas tid, på väggen i verkstaden; men jag
10 har låtit bära dem upp i vinden.

”Jaså. Men finner du då icke, att här är en utsikt? Se ditåt – dit längst bort västerut ligger det sköna Frötuna: Dalsons förr, nu greve Hermanssons egendom.”

Utsikter hava vi åt alla håll, vart jag vänder mig,
15 tycker jag. Men säg, är det här då icke en socken? I Västergötland hava vi alltid socknar, så fort vi komma utom staden. Och varje socken håller sin ämbetsmästare i skomakeri och skrädderi, som får ha pojkar, men icke gesäll. Men det gläder mig ännu hava socknarna ej kommit
20 så långt, att de hålla egen glasmästare, mig veterligt åtminstone icke socknarna vid Lidköping; ty det vet jag, att jag har många gånger skickat ut till Råda, Åsaka, Göslunda, Sävared, Linderva, Hovby, Trassberg, ja ända till Skallmeja, och låtit sätta uti åt dem.

25 Sergeanten hade under tiden ställt sig framme vid hästarna och småtalade med dem, då det syntes honom omöjligt, att bringa den vackra flickan till något förnuftigt samtal över landsbygdens behag. Torde likväl till hennes ursäkt böra anföras, att nejden emellan Arboga och
30 Fellingsbro icke är överdrivet skön.

”Vad väg for du upp till Stockholm, Sara?” frågade han efter en stund, sedan hon städat in sin hatt i en vederbörlig ask och i stället satt en ljusgrå, stor, blank och vacker silkesduk över huvudet.

5 For upp? sade hon.

”Ja, Sara, for du icke samma väg upp till Stockholm, som vi nu resa? Jag tycker du är något liknöjd för vägen och föremålen här?”

Jag köpte mig en biljett på Thunberg, svarade hon,
10 satte mig på honom utanför Kållandsö, då han passerade ifrån Vänersborg; och sedan seglade han och for med mig härs och tvärs, ända tills han kom till Stockholms Riddarholme.

”Men jag tyckte du i Arboga hade väl reda på
15 gästgivargårdar och städer, som vi nu på denna väg hava att färdas förbi och igenom?”

Det förstås, att jag skulle hava reda på dem, då jag ämnade taga den här vägen på återfarten, och det gjorde jag för att jag har uträttningar i Örebro och Hova. (Jag
20 skall sälja litet spegelgods där åt Selin, det kan betala resan). Och det är ingen konst att veta besked på gästgivar- gårdarna: se här skall du få se, Albert, jag har gjort en lista på alla ställena, med miltalen, som jag skrev upp i Warodells bod i Stockholm, efter en uppgift, jag fick. Och
25 den listan läste jag över utantill i går aftons, innan jag somnade.

Albert såg på hennes lista och fann en ganska läslig fruntimmersstil. Och detta låg hon och inpräglade i sitt minne innan hon somnade i går aftons, just då jag – !
30 (förkrossande tanke, som genomfor Albert).

”Du sysselsatte dig sannerligen icke med intressanta ämnen innan du somnade,” sade han högt och med en syrlig blick.

Jag läste över alltihop, fjärdingstal och namn; det var
 5 icke ledsamt. Och så räknade jag i huvudet ut min andel i skjutsen, för att veta huru mycket jag borde lämna dig på morgonen före avresan: det var roligt: jag tänkte på dig därunder – och somnade hastigt och gott.

”Jaja, det sista var just ett ämne att genast insomna
 10 av,” anmärkte Albert. Nu hade hästarna pustat tillräckligt, och sergeanten, ej i bästa lynne, förargad åtminstone över människors sömnförmåga, gick bort till drängen och väckte honom med en duktig stöt. ”Hans, Mickel eller fähund, vad du heter, är det att sova så, när man skall köra
 15 resande? upp fort och ned ur sitsen med dig!”

Drängen, yrvaken och häpen av den grova, stränga rösten, skuttade lydig och slavisk, såsom tjänare i staden ofta äro, ur vagnen. ”Va falls?” sade han.

Jo, knyt upp grimskäften här och ändra stolarna. Sätt
 20 din bondstol där främst, och sätt dig själv i den och kör. Vägen fram till Fellingsbro är nu så jämn och god, att det största nöt kan köra honom. Jag är endast road av att köra, då det är svårt och kinkigt. Så, låt det gå fort, säger jag, sömniga rackare! Och bind den här dynstolen bakföre, mitt
 25 över vagnen, så sätta vi oss i den.

Drängen blev småningom galant, och uträttade prompt herr of'sérns ordres. Sara Videbeck yttrade under hela detta samtal ingenting, men smålog då och då åt vissa pika-
 30 rikar, som hon begrep.

Man satte sig upp på det förändrade sättet. Drängen körde nu och blev genom denna syssla snart alldeles redig.

Han ville visa sin hurtighet, smällde och körde, ”så det bar av som självaste fan”, enligt skaldens uttryck.

I rapportet kom man till Fellingsbro. ”Se, vilka stora, vackra, rödbruna hus!” var Saras första ord efter den långa
 5 tystnaden. Hon menade förmodligen de tvenne Fellingsbro-byggningarna, som vända gavlarna åt landsvägen, stå så symmetriskt med den rymliga, fyrkantiga, rena gården emellan sig och trädgården i fonden, samt skyddas för bönder och lass genom sitt staket utmed vägen.

10 Albert svarade intet på hennes utrop om husen, steg av, uppgjorde hastigt affärerna, och fick hästar till Glanshammar, jämte en lika bra vagn och stolar. Ånyo satt man upp: den nya skjutsaren, en brunskrynklig, men pigg gubbe, fick köra sina hästar själv; och därpå förlorade man
 15 icke, ty han durkade av på den goda vägen ganska flinkt. Efter en stund vände sig vägen åt vänster, söder, och man kom in i skogar. Gubben talade oupphörligt ett dovgrovt och muttrande språk till sina hästar, vilket, utan att vara svenska, dock begreps av dem; här kan det likväl icke
 20 återgivas. Glad att ensam få handskas med dem, hörde och såg gubben ingenting annat än vägen och dem.

